

IV (VODNIKI), PP, SKVO

»RIBICE«

Delavnica Ribice lahko služi kot odličen uvod v raziskovanje vrednot in karakteristik, ki so utrjene v naši zahodni družbi (potrošništvo, tekmovalnost, individualizem itd.) in je povabilo k razmisleku o vrednotah, ki bi naredile našo družbo bolj vključujočo, pravično in dobro za vse.

Povzetek:

Skavti raziskujejo dinamiko, ki se oblikuje, kadar posamezniki oz. posamezne skupine črpajo svoj **zaslužek** iz skupnih naravnih virov. Spoznajo se s t. i. tragedijo skupne dobrine (*glej spodaj) ter s fenomenom (ne)obnovljivosti naravnih virov. Med pogovorom razpravljamo o tem, kako lahko to dinamiko v skupnostih preusmerimo v dolgoročno bolj vzdržno obliko, ki bi temeljila na **sodelovanju in ne na tekmovanju**.

Cilji:

- Skavti kritično ocenijo izbiro vedenja, ki se razvije iz sodelovanja ali tekmovanja.
- Skavti izkusijo proces potrošnje in pretirane potrošnje skupnih virov.
- Skavti prepoznajo dejavnike, ki vplivajo na proces potrošnje – bodisi osebne bodisi družbene.

Število udeležencev: 3–30 (velikost skupin prilagodimo glede na število udeležencev; optimalno je, če je v posamezni skupini 4–6 članov)

Trajanje: 60 minut

Pripomočki:

- Predmet, ki predstavlja jezero (npr. plakat, na katerega narišemo jezero; blago v modri ali zeleni barvi ter obliki, ki predstavlja jezero; večji krožnik ipd.).
- Predmeti, ki predstavljajo ribe (krekerji v obliki ribic, modelčki rib ali iz papirja izrezane ribe); potrebujemo 20 rib (boljše je, da jih imamo več, če se katera uniči).
- Predmeti, ki ponazarjajo palice za ribolov (slamice, palice s kavljem ipd.); za vsako skupino potrebujemo vsaj eno slamico (še boljše, če ima vsak udeleženec svojo).
- Manjše posodice ali krožniki, v katere bodo udeleženci shranjevali ulovljene ribe; potrebujemo 3, vsaka skupina dobi po eno posodico.
- Tabla ali plakat za tabelo (**GLEJ: Priloga 1**) + pisala (krede, flumastri).
- Za starejše: natisnjeni SDG (**GLEJ: Priloga 2**).
- Priporočeno: voditelj naj si že pred srečanjem pripravi eno navdihujočo zgodbo, povezano s sodelovanjem (lahko je tudi del duhovne misli ali kateheze na srečanju).

Priprava:

- Ribe in ribiška palica: udeleženci lahko sami pripravijo modelčke rib in palice za ribolov (s tem lahko razširimo delavnico predvsem za mlajše, saj vključimo v igro ustvarjalni element). Igra bo bolj zanimiva, če bo lovljenje rib zahtevalo vsaj kakšno vrsto spretnosti.

- Za ribe lahko uporabite tudi bombone ali fižolčke, ki jih udeleženci "lovijo" npr. s slamico in prenesejo v svojo posodo (že vnaprej preverite, ali so slamice dovolj močne, in predmeti, ki predstavljajo ribe, dovolj lahki).
- Postavite jezero z 20 ribami na sredino kroga, tako da bo dostopno vsem udeležencem. Narišite tabelo na tablo ali plakat (**GLEJ: Priloga 1**); vsaka vrstica v tabeli predstavlja 1 leto v življenju ribičev.

Postopek:

1. Udeležence razdelite v **3 skupine** (v vsaki skupini naj bo enako število udeležencev, najmanj 1 in največ 10 udeležencev) in jim dajte minuto časa, da si izmislijo ime za svojo ribiško družino. Imena družin nato vpišite v tabelo. To jim lahko pomaga, da se lažje in bolje identificirajo z vlogo v skupini.
 - Možnost: starejšim udeležencem lahko sami določite ime, ki bo vključevalo različne karakteristike – npr. bojevniki z jezera, miroljubci itd. in se v debati navežete tudi na psihološki vpliv, ki ga je »ime« imelo na obnašanje – ter prenesete debato na psihološki vpliv, ki ga imajo na nas družba, mediji itd.)
2. Udeležencem opišite njihov položaj: **"Ste ribiška družina, vaš edini vir prihodka je ribolov na jezeru. Prodajate ribe in vse, kar potrebujete, plačate z zaslužkom od prodaje rib (šolnina za otroke, zdravila itd.). Ob jezeru živita še dve drugi ribiški družini. Vaša naloga je, da igro končate s čim večjim številom rib."** Ne dajajte jim dodatnih pojasnil, saj lahko to vodi do različnih interpretacij. Na vprašanje, kdaj se igra konča, odgovorite, da je to odvisno od tega, kako uspešni bodo pri lovljenju rib itd. (zelo verjetno ne bodo igrali vseh 10 krogov).
3. Razložite jim vsa pravila, vključno z zaključkom (lahko jih napišete na tablo ali večji plakat, ki ga obesite na vidno mesto).

PRAVILA:

- **V jezeru je največ 20 rib.**
 - **Igra traja 10 krogov/let.**
 - **Vsako leto lahko ena družina ujame 0–3 ribe.**
 - **Ob koncu vsakega kroga se v tabelo napiše število rib, ki jih je družina ujela v mrežo, ribe pa prenesejo v svojo posodo.**
 - **Na koncu vsakega leta se ribe, ki so ostale v jezeru, razmnožijo in povečajo svoje število za 25 %, ne presežejo pa maksimalnega števila 20 rib na jezero.**
 - **Vsak krog traja tako dolgo, dokler vsaka družina nima toliko rib, kolikor se jih je odločila uloviti.**
 - **Če število rib ni deljivo s štiri, se po vsakem krogu porast rib izračuna tako, da število rib, ki so ostale v jezeru, zaokrožimo na najbližje deljivo število s štiri in nato to število delimo s štiri (na primer, če ostane 10 rib, dodamo v naslednji krog 2 ribi (8 delimo s 4), če ostane 11 rib, dodamo v naslednji krog 3 ribe (12/4). V primeru, da sta dva bližnja delitelja (npr. št. 10 ali zaokrožimo na 8 ali 12), zaokrožimo na nižjega. Že na začetku jasno postavite pravila za zaokroževanje za primere, kjer ni jasno, kateri delitelj uporabiti (10, 14, 18).**
4. Začnite z igro. Igra poteka tako dolgo, dokler so ribe v jezeru. Dovolite jim, da sami postavljajo dodatna pravila, če tako želijo: npr. da se med seboj dogovorijo o ulovu ipd.
 5. Če zmanjka rib, jih vprašajte: Kako boste preživel v naslednjih letih?

6. Posedite se v krog za pogovor. V tem delu aktivnosti poljubno postavljajte vprašanja. Začnite z osnovnimi temami in jih podrobneje pojasnite. Najprej se posvetite vtisom, potem opisu igre in povzemite, kaj so se iz igre naučili. Izbirajte vprašanja glede na potek igre.
- Najprej se posvetite vtisom in občutkom: Kakšni so vaši vtisi? Ali ste zadovoljni? Kako ste videli drugi dve skupini?
 - Naj opišejo dogajanje: Kako je potekala igra? Kako ste sodelovali v skupini/družini in kako z drugimi družinami?
 - Pomagajte si s tabelo in udeležence spodbudite h komentiranju. Zapisujte si, kako je naraščalo število ujetih rib. Ali lahko opazimo kakšen preobrat? Na podlagi česa ste se odločili, koliko rib boste ujeli? Ali ste imeli kakšno strategijo? Kako se je spreminjala med igro? Kaj je razlog, da se je število ujetih rib spreminjalo? Do kakšne mere so na vas vplivale odločitve ostalih dveh družin? Kako bi opisali odnose med družinami?
 - Kakšna se vam je zdela igra?
 - Kdo je zmagal in kdo izgubil? Spodbujajte jih, da vsi sodelujejo in izražajo svoja mnenja. Če nihče ne pomisli na to, da vse družine izgubijo, ko v jezeru ni več rib (ali da vsi pridobijo, če ostane zadosti rib za ribolov v prihodnjih letih), jih vprašajte: Kako ste razumeli nalogo? Ali lahko obstaja še kakšna druga razlaga? Če nihče nima odgovorov, povejte, da njihova naloga ni bila, da pridobijo maksimalno število rib zase.
 - Ena od možnih interpretacij navodil je, da je bistvo naloge zagotoviti maksimalno število rib. To pomeni tiste, ki so jih ujeli, plus tiste, ki so ostale v jezeru. Nalogo je moč razumeti tudi tako, da jim lovljenje rib omogoča preživetje in da je ohranjanje rib v jezeru pomembno, saj se življenja ribičev po 10 letih še ne bodo končala. Idealno je, če učenci sami ugotovijo bistvo.
 - Kaj bi spremenili, če bi igrali še enkrat in bi igrali 100 krogov? Ali se je možno dogovoriti o obsegu števila rib, ki se jih lahko na leto ulovi? Ali bi jih opazovali? Pod katerimi pogoji? Katero je največje število ulovljenih rib, ki dopušča, da se ribe še vedno razmnožujejo? Da bi maksimalno povečali število rib (za 4) v drugem letu, morate v prvem letu uloviti samo 5 rib skupaj (15 je zaokroženo na 16, 25 % od tega je 4). To pomeni, da lahko 2 družini ulovita 2 ribi in ena družina samo 1 ribo. V naslednjem letu bi lahko ulovili samo 4 ribe (populacija bi se povečala na 19) ali pa le 3, kar bi kasneje prineslo začetno število 20 rib.
 - Kakšne podobnosti vidite med igro in resničnim življenjem? Vas je igra spomnila na kakšne izkušnje iz vašega življenja? Pomislite še na kakšne druge podobne situacije?
 - Zakaj ta primer ne kaže realne slike? Ali lahko poznamo pravo število rib v jezeru?
 - Za zaključek vprašajte:
 - Kaj ste pridobili s to izkušnjo? Če vam zmanjkuje časa, zapišejo svoje misli na listke, vsaj 3 skavti pa svoja mnenja delijo naglas.
 - **Kaj bo naslednji korak, ki ga boste naredili po tej delavnici?**

Namigi

- S starejšimi v skupini lahko razpravljate tudi o dejstvu, da večina ekonomistov danes zagovarja neomejenost naravnih virov in ne priznava veljavnosti tega modela.
- Sprejeti so bili novi trajnostni razvojni cilji. Delavnica lahko služi kot uvod kritičnemu pregledu ciljev (**Priloga 2: SDG**), ki med drugim še vedno spodbujajo linearno rast in izkoriščanje.
- Med debato po igri lahko na tablo skupaj zapišete karakteristike današnje moderne družbe, kot jih vidijo udeleženci. Karakteristike razdelite na pozitivne in negativne ter se o njih pogovorite.
- Vedno je dobro, da v okviru delavnice povemo tudi kakšno navdihujočo zgodbo o sodelovanju (voditelj naj si jo že prej pripravi, zamisli).
- Celotno aktivnost lahko uporabite za zbiranje idej za poseben projektni dan, ki se nanaša na temo izrabe naravnih virov in njihovo obnovljivost.

Kotiček za informacije

Pretirano izkoriščanje neobnovljivih virov uničuje naravno zmožnost virov, da se sproti obnavljajo. Ne gre samo za izrabo naravnih rezerv, ampak tudi za nepovratno uničenje posameznega vira. Tipičen primer za to je morski ribolov. Populacija najbolj lovljenih rib (tuna, polenovka) se je v zadnjih sto letih znižala za 90 %. Druga težava je v dejstvu, da so najbolj priljubljena vrsta rib mesojede ribe, ki so na vrhu celotne oceanske prehranjevalne verige. Prenaseljenost rastlinojedih rib lahko povzroči izumrtje populacije organizmov v nižji prehranski mreži, vključno s primarnimi proizvajalci, kot so planktoni in alge. Trajnostni ulov npr. modroplavutega tuna ne bi presegal meje 7500 ton, vendar jih kljub temu ulovimo do 60.000 ton letno. Prekomerno izkoriščanje naravnih virov močno ogroža svetovno biološko raznolikost.

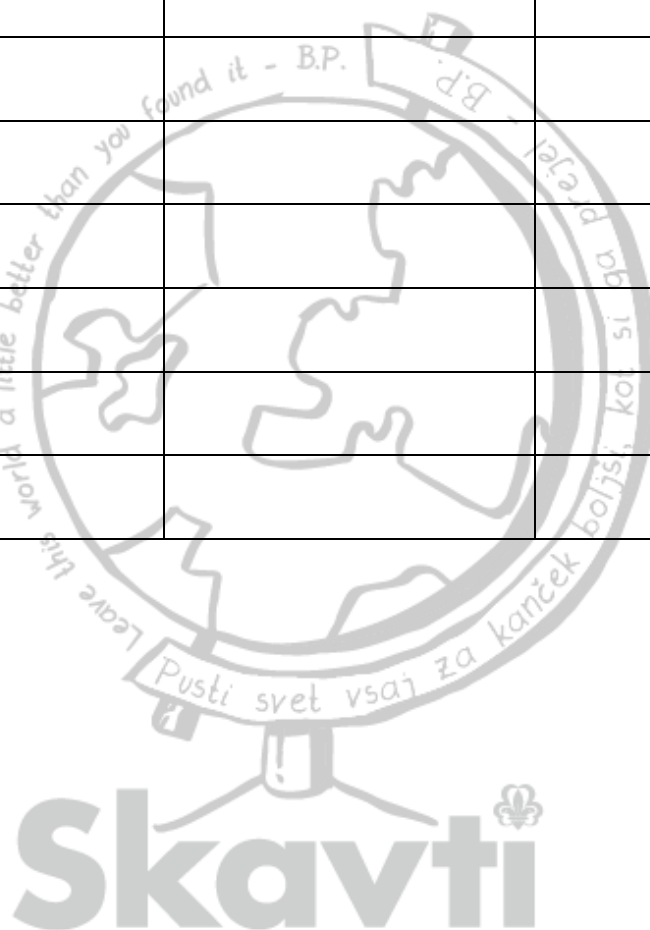
***Tragedija skupne dobrine** je problem, ki nastane v situaciji, ko več posameznikov, ki delujejo neodvisno in v skladu z racionalnim osebnim interesom, na koncu porabijo oz. uničijo skupno omejeno dobrino, čeprav je jasno, da ni v nikogaršnjem interesu, da se to zgodi. Problem je prvi opisal Garrett Hardin v članku z naslovom "The Tragedy of the Commons", objavljenem v reviji Science leta 1968. Hardin je opisal primer rejcev, ki pasejo krave na skupnem pašniku. Vsakič ko določen rejec pelje krave na pašnik, ima vse koristi (krave rastejo in pridelujejo mleko), medtem ko se pašnik izrablja na škodo vseh. Če se vsi rejci tako vedejo – gledajo na lasten interes, se skupna dobrina uniči zaradi prekomerne paše. Ta primer se pogosto povezuje s problemom izrabljanja naravnih virov (kot so gozdovi ali voda) za korist peščice in na škodo vseh. Problem dobro povzema tudi Keynesov ironični citat o kapitalizmu: "Kapitalizem je osnovan na neverjetni predpostavki, da bodo najbolj pokvarjeni ljudje delali najbolj pokvarjene stvari v dobro vseh."

Viri:

Delavnica *Ribice* je objavljena v priročniku *Svet med vrsticami. Priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje* (ur. Suša Rene, Ljubljana: Društvo Humanitas, 2012.), ki je nastal v okviru projekta *Svet v nakupovalnem vozičku*; projekt so med leti 2010 in 2012 izvajale nevladne organizacije NaZemi (Češka), Živica (Slovaška), Fair Trade Hellas (Grčija), EIC (Grčija) ter Humanitas (Slovenija).

PRILOGA 1

LETO	IME RIBIŠKE DRUŽINE (skupina 1)	IME RIBIŠKE DRUŽINE (skupina 1)	IME RIBIŠKE DRUŽINE (skupina 1)
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

PRILOGA 2

CILJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

Na Vrhu OZN o trajnostnem razvoju je bila 25. septembra 2015 soglasno sprejeta Agenda 2030 za trajnostni razvoj, ki predstavlja zgodovinski dogovor mednarodne skupnosti za odpravo revščine, zmanjševanje neenakosti, zagotovitev napredka ter zaščite okolja za sedanje in bodoče generacije. V ospredju nove razvojne agende je tudi spoštovanje človekovih pravic in enakosti spolov ter zagotavljanje blaginje, miru in varnosti za vse ljudi in skupnosti.

Agenda 2030 za trajnostni razvoj na uravnotežen način povezuje tri dimenzije trajnostnega razvoja - ekonomsko, socialno in okoljsko - in jih prepleta skozi 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki jih bo treba uresničiti do leta 2030. Pomembna značilnost nove agende je univerzalnost: ob upoštevanju nacionalnih okoliščin bodo njene cilje uresničevale vse države sveta, tako države v razvoju kot tudi razvite države.

Cilj 1. Odpraviti vse oblike revščine povsod po svetu.

Cilj 5. Doseči enakost spolov ter krepiti vlogo vseh žensk in deklic.

Cilj 2. Odpraviti lakoto, zagotoviti prehransko varnost in boljšo prehrano ter spodbujati trajnostno kmetijstvo.

Cilj 6. Vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri.

Cilj 3. Poskrbeti za zdravo življenje in spodbujati splošno dobro počutje v vseh življenjskih obdobjih.

Cilj 7. Vsem zagotoviti dostop do cenovno sprejemljivih, zanesljivih, trajnostnih in sodobnih virov energije.

Cilj 4. Vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar.

Cilj 8. Spodbujati trajnostno, vključujočo in vzdržno gospodarsko rast, polno in produktivno zaposlenost ter dostojno delo za vse.

Cilj 9. Zgraditi vzdržljivo infrastrukturo, spodbujati vključujočo in trajnostno industrializacijo ter pospeševati inovacije.

Cilj 14. Ohranjati in vzdržno uporabljati oceane, morja in morske vire za trajnostni razvoj.

Cilj 10. Zmanjšati neenakosti znotraj držav in med njimi.

Cilj 15. Varovati in obnoviti kopenske ekosisteme ter spodbujati njihovo trajnostno rabo, trajnostno gospodariti z gozdovi, boriti se proti širjenju puščav, preprečiti degradacijo zemljišč in obrniti ta pojav ter preprečiti izgubo biotske raznovrstnosti.

Cilj 11. Poskrbeti za odprta, varna, vzdržljiva in trajnostna mesta in naselja.

Cilj 16. Spodbujati miroljubne in vključujoče družbe za trajnostni razvoj, vsem omogočiti dostop do pravnega varstva ter oblikovati učinkovite, odgovorne in odprte ustanove na vseh ravneh.

Cilj 12. Zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe.

Cilj 17. Okrepiti načine in sredstva za izvajanje ciljev ter oživiti globalno partnerstvo za trajnostni razvoj.

Cilj 13. Sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam* (*ob priznavanju, da je najpomembnejši mednarodni medvladni okvir za pogajanja o boju proti podnebnim spremembam na svetovni ravni Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja).